

PROF. DR. EJDER OKUMUŞ:

Ahlak olmadan siyaset olmaz

Ahlakın geçerli olmadığı, güzel ahlakî ilke ve esasların geçerlilik bulmadığı bir siyaset, kalıcı olmadığı gibi toplumu yokluğa sürükler, mahveder.

RÖPORTAJ: AHMET YILDIZ

“Siyaset” ve “ahlak”, günlük hayatta çokça karşımıza çıkan kavramlar. Bunlar arasında ne tür bir ilişki var?

Aslında ahlakın hayatın bütün yönleriyle doğrudan ilişkisi var. Ahlak olmadan hayatı, hayattaki devamlılığı tasavvur etmek mümkün değildir. Böyle düşündüğümüzde, siyaset de ahlakla doğrudan bağlantılıdır. Ahlak olmadan siyaset olmaz. Ahlak ile siyaset arasında çok sıkı ilişki vardır. Nitekim misalen Aristoteles ve Farabî gibi filozoflar ahlakî siyaset biliminin içinde ele almıştır. Ahlak-siyaset ilişkileri çok kompleks ve tartışmalı olsa da siyasetin ve siyaset adamlarının, uymakla mükellef oldukları belli ahlakî esasların olduğu kabul edilmektedir. Ne yazık ki bugün siyaset denildiğinde kötü ahlak veya aynı anlamda ahaksızlık akla gelmektedir. Siyaset adına öyle şeyler düşünülmekte ve yapılmaktadır ki sanki siyaset ahlak alanının dışında bir şey, bir kurum. Ondan dolayı da siyasetin ve siyasetçilerin güzel ahlakın dışına çıkmaları, siyasetin

doğasından kaynaklanan bir durum olarak görülebilmektedir. Oysa siyasetin de ahlaka, güzel ahlaka zorunlu bir bağımlılığı, bağlılığı söz konusudur. Ahlakın geçerli olmadığı, güzel ahlakî ilke ve esasların geçerlilik bulmadığı bir siyaset, kalıcı olmadığı gibi, toplumu götürür, yokluğa sürükler, mahveder. Hakikatte siyaset doğru yönetme, güzel yönlendirme, iyi hükümet etme işidir. Doğru, güzel ve iyi dediğimiz yerde ahlak var demektir. Ahlak olmadan siyaset olmaz, günümüzün oportünist, pragmatist, makyavelist siyasetin yaygınlığına rağmen. Yine de insanların en çok şikâyet ettiği konu siyasetin güzel ahlaka mugayir yönüdür. İslam açısından konuya baktığımızda, her konuda olduğu gibi siyasette de temel ahlakî esaslara uyma zorunluluğu bulunmaktadır. Siyasetin güzel ahlakla boyanması, icra edilmesi, siyasetçilerin güzel ahlakî ilkelere riayet etmesi, İslam’a göre zorunluluktur. Siyasetçi de bulunması gereken özelliklere bakıldığında, onların ahlakla doğrudan

bağlantılı olduğu görülür. Mesela adil olma, dürüst olma, iyi davranma vd. hep ahlakın içinde olan niteliklerdir.

Siyaset ahlakından bahsedilebilir mi? Siyaset ahlakını nasıl tanımlamak gerekir?

Siyaset sosyolojisi, siyaset bilimi ve siyaset felsefesi perspektiflerinden konuya bakılırsa, siyaset ahlakından tabii ki bahsedilebilir. Ahlak ile siyaset arasında ayrılmaz bir ilişki olduğuna göre bir siyaset ahlakından, bir devlet ahlakından söz etmek mümkündür. Nasıl ki örneğin bir meslek ahlakından, bir aile ahlakından, bir sosyal ahaktan, bir bireysel ahaktan söz edilebiliyorsa, bir siyaset ahlakından da söz edilebilir, hatta edilmelidir. Toplum halinde yaşayan insanlar, birbirlerine karşı ve de siyaset, bireylere ve topluma karşı sorumlu ise, o takdirde bir siyaset ahlakının, bir devlet ahlakının olmaması düşünülemez. Siyaset ahlakının, insanların siyasette nasıl davranması gerektiğinin bilgisini veren ahlak olduğu söylenebilir. Siyaset ahlakı, kısaca siyasal davranış ahlakı olarak da adlandırılabilir. Siyaset ahlakı, başka bir ifadeyle siyasetin ahlakî yönünü, siyasette uyulması gereken ahlakî ilkeleri ifade eder. Genel olarak bir toplum için ahlak çok önemli, hatta hayatî bir kurum olduğu gibi siyaset için de son derece önemlidir. Sosyal bir kurumun ahlak disiplini olmadan yaşayamayacağı

göz önünde tutulursa, siyaset ahlakının veya siyaset-ahlak ilişkisinin öne mi anlaşılacaktır. Özetle her ne kadar siyasette ahlakî paradokslar varsa da bir toplumda siyaset ahlakı gereği siyasetçi veya siyaset, sonuçta belli bir ahlakî iyiyi gözetmek ve iyi niyetle hareket etmek durumundadır. Ancak buna uymayan, yani kötü niyetle hareket eden, iyiyi gözetmeyen siyaset veya siyasetçiler de vardır. O halde iyi siyasetten bahsedilebileceği gibi kötü siyasetten de bahsedilebilir.

Hiz. Peygamber'in meşhur hadisi: “Ben, güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” Bunun siyasetteki izdüşümü nedir? İslam'ın öngördüğü siyaset ahlakı nedir?

İnsanların zihniyet dünyasını, hayat tarzını, imanını değiştirmek üzere görevlendirilen Hiz. Peygamber, “in-nemâ buistu en utemmime mekârimel-ahlak”, “Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim” buyuruyor. Bu hadis-i şerif çok derinlikli bir sözdür. Bu, güzel ahlakı imanla doğrudan bağlantılandırıyor. Güzel ahlakı imandan, imanı güzel ahlaktan ayrı tutamazsınız. Nitekim Mekke dönemi boyunca nazil olan ayetlere bakıldığında, imanla mü'min kimliğinin, mü'minin ayırt edici şahsiyet özelliklerinin, güzel ahlakî yönlerinin birlikte zikredildiği açıkça görülür. Bu da İslam'da güzel ahlakın ne kadar hayati olduğunu gösterir. O halde İslam'a göre siyaset ahlakı, siyasette güzel ahlakî ilkelere riayet etmektir. İslam'da siyaset ahlakı; dürüst yönetim, adil yönetim, paylaşımcı yönetim, merhametli yönetim, hakperest ve hakşinas yönetim ve siyaset demektir. Yönetilenlere karşı yalan söylemek, zulmü meşrulaştırıcı söylem ve uygulamalara girişmek, haklıyı haksızı ayırmamak, İslam siyaset ahlakına terstir.

KİMDİR?

1967 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. 1988'de Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne başladı. 1989-1994 yılları arasında İstanbul ve Kahramanmaraş'ta öğretmenlik yaptı. 1995'te Selçuk Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamladı ve 1999'da Marmara Üniversitesi'nde doktora boyunca asistanlık yaptı. Diyarbakır ve İzmir'de İlahiyat Fakültelerinde bir müddet çalıştıktan sonra Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'ne geçti. Hâlen burada görev yapmaktadır.

“Siyasetin şerrinden Allah'a sığınırım” yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Siyaset, şeytani bir uğraş mı yoksa sadece siyasetin belirli bir tarzını mı bu şekilde değerlendirmek gerekir?

Bu yaklaşım, tamamen konjonktürelidir. Siyasetin kötü icra edildiğinin düşünüldüğü yerde söylenmiş bir sözdür. Sadece siyasetin değil, her şeyin şerrinden Allah'a sığınmak gerek. Ancak özellikle siyasete dair böyle bir şeyi dillendirmek ve bunu genellemek doğru bir yaklaşım değildir. Doğrudan doğruya siyasetten Allah'a sığınmak tamamen yanlış bir iştir. Siyaset, toplum için, toplumsal hayat için olmazsa olmaz bir kurumdur. Siyasetin olmadığı bir din, dinî hayat, İslam toplumu, Müslümanca yaşam, mümkün

olabilir mi? Böyle bir söz toplumsal realiteye, insanın yapısına, toplumun yapısına ters bir yaklaşımdır ve gerçekte karşılığı olmayan bir yaklaşımdır. Siyaseti mutlak anlamda şeytani bir uğraş ve meslek olarak kabul etmek, oldukça yanlıştır. Siyasetin yanlış yapıldığı, kötülük üzere kurulduğu, siyasetin tamamen kirlendiği, güzel ahlaktan uzaklaştığı bir yerde siyasetin şerrinden uzak durmak, Allah'a sığınmak gerekir; ama bu her şey için geçerlidir.

Siyaset ahlakı veya ideal devlet konusunu İslam dünyasında ele alan isimlerin başında belki de Farabi gelir. Medinetü'l-Fazıla isimli eserinde bir devlet yöneticisinin taşıması gereken vasıfları sayar. Medinetü'l-Fazıla ile Platon'un Devlet'ini ahlaki hedefler ve standartlar açısından karşılaştırabilir misiniz? Neler söylersiniz bu konuda?

Farabi'nin devlet ve siyaset yaklaşımı ile Platon'un yaklaşımı arasında benzerlikler, ayrıntılar var, ancak anlayabildiğim kadarıyla Farabi'nin siyaset anlayışında İslamî renk ağır basmaktadır. Farabi, Platon'dan yararlanarak bir devlet felsefesi, bir siyaset ahlakı ortaya koyuyor, ama İslamî esaslar temelinde, Kur'an ayetlerini esas alarak yapıyor bunu. Mesela fazıl devlet, siyaset veya şehir yönetimi ile fasık devlet veya siyaseti, aynı şekilde örneğin sapık devleti, hasis devleti, mübeddele devleti ele alırken kalkış noktasının Kur'an olduğu görülür. Farabi devletin ve şehrin çöküşünde de ahlakî yozlaşma ve çürümeye yol açan fikirleri en başat etken olarak görür. Farabi'nin siyasetle ilgili görüşlerinin farkını anlayabilmek için onun es-Siyâsetü'l-Medeniyye, Medinetü'l-Fâdıla, Fusûlu'l-Medenî gibi eserlerine bakmak lazım. Farabi'nin siyaset ilmi ve siyaset felsefesinin temelini

de Eflatun veya Aristo'nun görüşleri değil, Kur'an'ın yaklaşımı olduğunu söyleyebiliriz. Siyaset ahlakı konusunda bu durum hassaten geçerlidir. Resin halkla ilişkilerinde, resin ve devletin taşınması gereken özellikleri konusunda ortaya koyduğu ahlakî ilkelerin temelde İslamî kaynaklara dayandığı anlaşılmaktadır.

Siyaset ahlakı dendiğinde veya bu iki kavram aynı cümlede birlikte kullanıldığında ilk akla gelen çağrışımlardan biri, siyasetçilerin ahlaki tutumları oluyor. Sanıyorum siyaset ahlakı ile siyasetçilerin ahlakı arasında bir ayırım yapmak gerekir?

Siyasetçilerin ahlaksızlaştığı, güzel veya iyi ahlaka riayet etmediği durumları siyasetin doğasına hamletmek doğru değil gibi geliyor bana. Siyaset ahlakı, genel olarak siyasette uyulması gereken iyi ahlaki esasları ifade ederken, siyasetçilerin ahlakı, iyi de olabilir, kötü de. O halde siyaset-ahlak ilişkisinin siyasetçi-ahlak ilişkisinden, siyaset ahlakının politikacının ahlakından ince bir çizgiyle ayrıldığı hususuna değinmek yararlı olabilir. Bugün siyaset-ahlak ilişkisinden bahsedildiğinde, siyaset ahlakından çok siyasetçinin ahlakının gündeme geldiği görülmektedir. Siyasetçinin ahlakı konuşulduğu veya sorgulandığı zaman, siyaset ahlakı sorgulanmış veya konuşulmuş olmuyor aslında. Böylece siyasetçinin ahlakı ele alındığında, siyasetçinin içinde yer aldığı siyaset evreni değil, siyasetçinin siyasal davranışı ele alınmış olmaktadır. Aslında siyaset ahlakı bozulursa, durum vahim demektir. Siyasetçinin ahlakı yönden bozulması zaman içinde siyaset kurumunun ahlaki bozuluşunu getirirse, gerçekten o zaman toplum ve devlet, çok vahim durumlarla karşılaşacaktır.

Siyasette Makyavelci denilen bir yaklaşımı pek çok kimse ahlaksızlığın adlandırması olarak görür fakat gerçek hayatta Machiavelli'in "Hükümdar" adlı eserinde resmettiği durum hiç de azımsanmayacak düzeyde yaygındır. Makyavelciliğin hem en çok rastlanan hem de en çok eleştirilen bir tarz olması da ayrı bir ahlakilik sorunu mu?

Evet, maalesef biraz öyle. İnsanlar, kendi çıkarlarına bir şeyin olmasını istediklerinde farkında olsunlar ya da olmasınlar Makyavelist bir yaklaşımla, olmasını istedikleri şeyin olması için çalışırlar, orada ahlak falan bir şey kalmaz. Esasen bugün bizim genel olarak bir ahlak veya ahlaksızlık

bizim güzel ahlaka, iyi ahlak esaslarına olan samimiyetsiz, tutarsız yaklaşımımız nedeniyle olsa gerektir.

Siyaset kurumu, Türkiye'de veya pek çok ülkede en çok eleştirilen toplumsal sınıflardan biridir. Özellikle de yolsuzluk, suistimal gibi olaylarla gündeme gelir. Siyasetin bu kadar eleştiriliyor olması siyasetin doğasından mı, siyasetçilerin ahlaki tutumlarında yeterince hassasiyet göstermemelerinden mi yoksa siyasetin göz önünde olması ve halka hesap veren önde gelen kurumlardan biri olmasından mı kaynaklanıyor?

Bu çok geniş bir konu. Türkiye'de siyasetin bu derece eleştiriyeye, hem de

İslam'a göre siyaset ahlakı, siyasette güzel ahlakî ilkelere riayet etmektir. İslam'da siyaset ahlakı; dürüst, adil, paylaşımcı, merhametli, hakperest ve hakşinas yönetim ve siyaset demektir.

sorunumuz var. Sanki hayattan ahlaki kovmaya çalışıyoruz. Siyasette ahlaksızlığın veya iyi ahlaka aykırı tutum, yaklaşım ve davranışların olması, toplumdan, toplumdaki genel ahlakî durumdan ayrı değerlendirilemez. Siyaset bu anlamda toplumun bir aynasıdır. Toplumdaki güzel ahlak da kötü ahlak da siyasete de yansır, başka alanlara da. O nedenle günümüzde yaşadığımız ahlakî problemlerin kaynağında genel olarak ahlakî toplumsal hayatımızın, imanımızın, amellerimizin, ekonomimizin, siyasetimizin, eğitimimizin bir parçası olmaktan çıkarılmış olmamız yatmaktadır. Makyavelizmin hem eleştiri konusu yapılması hem de onu eleştiri konusu yapanlar tarafından meşrulaştırılması da yine

olumsuz bir eleştiriye, hatta karalamaya konu olmasının arkasında ne olup bittiğinin iyi irdelenmesine ihtiyaç var. Türkiye yaklaşık yüz yıldır, yani bir asırdır olağanüstü durumlarla boğuşuyor, yeni yeni normalleşmeden söz edilebilir, ama yine de rahat verilmiyor. Olağanüstü şartları hazırlayanlar, çoğu kez siyaseti olumsuzlaştırarak, kendi ahlaksızlıklarını örtbas etme, kendilerini halk katında temize çıkarma yoluna gitmişlerdir. Bunlar hep siyaseti ve siyasetçileri olumsuzlamış, kötölemiş, karalamış, hatta dövmüşlerdir. Siyasetçiyi; ahlaksız, yolsuz, adaletsiz göstermeye çalışmışlardır. Çünkü bunu yapmasalardı, darbelerine, müdahalelerine meşruiyet kazandıramazlardı. Fakat bu da

siyasetin Türkiye’de hep çok da iyi icra edildiği, halkın adaletle yönetildiği, siyasetçilerin devleti hep iyi ahlakla idare ettikleri anlamına gelmez. Ancak diğer kurum ve kuruluşlar da bu konuda siyasetten farklı değildir. Sonuçta toplumumuza bir operasyon, bir ahlak operasyonu yapılmış, toplumumuzun vücudunun kimyasına yönelik bir bozma harekâtı yapılmıştır. İnşallah Kur’an’da belirtildiği gibi yeniden imanla, yenilenmeyle, kaybettiğimiz ahlakımıza yeniden kavuştüğümüzde siyasetimiz de iyi ahlaka göre icra edilecektir. Bir süredir bunun işaretleri siyasette ve diğer bazı alanlarda görülmeye başlanmıştır.

Dinin toplumsal ve siyasal rolü yadsınamaz noktada. Dolayısıyla

Toplumsal hayatın genelinde ahlaki açıdan tutarsız, samimiyetsiz, ilkesiz isek, siyasette iyi ahlak beklemek veya siyasette iyi ahlakın iyi sonuçlar üretmesini beklemek boşunadır.

la din-siyaset ilişkisi de sıklıkla tartışma konusu oluyor. Bir kısım çevreler dinin siyasete alet edilmesinden, dinin araçsallaştırılmasından bahsediyorlar. Bu tür iddiaları siyaset-ahlak ilişkisi bağlamında nasıl değerlendirilmeli?

Hiç şüphesiz din ile siyaset ilişkileri tarihsel olarak ve günümüzde çok giriftir. Siyaseti dinden ayrı düşünmek, insanî ve sosyolojik gerçeklikle bağdaşmaz. Lakin bizde laiklik veya sekülerizm adına maalesef dine ve dindarlara karşı patolojik bir yaklaşım sergilenmiştir. Ne zaman din veya dinsel özgürlükler adına bir talepte bulunulsa hemen din istismarı yaftası yapıştirilmiştir. Gerçekte siyaset bili-

mi perspektifiyle denilebilir ki, Türkiye’de din istismarından çok din istismarının istismarı vardır. Maalesef Türkiye’de dinden rahatsız olan bazı siyasal oluşum ve gruplar, partiler ve hizipler, siyasal elitler, elitist aydınlar, din istismarı söylem ve politikasını dinî özgürlükleri kısıtlamanın, dinî hayatı daraltmanın, dini kamusal alandan kovmanın bir yolu olarak görmüşlerdir. Elbette dini siyasete alet edenler, dini istismar edenler vardır, ancak bunu yapanlar samimi olarak dini kimliği benimseyenler, din özgürlüklerini savunanlar değil, dindar olmadıkları, dindarlara mesafeli oldukları halde gerekli gördükleri, çıkarları gerektirdiği yerde dinle yakın temas kuran, dinsel söylem geliştirenlerdir.

Bugün Müslümanların yaşadığı ülkelerde, özellikle de Orta-doğu’da yaşanan siyasi ve sosyal olayların pek çoğu insanı utandıracak türden zalimce, vahşice, ahlaksızca ve ilkesizce. Dini değerlerin bu kadar çok söz konusu edildiği bir coğrafyada ahlaki değerlerin bu kadar ayaklar altında olmasını neye bağlıyorsunuz?

Maattessüf böyle bir durum var. Bunun küresel aktörlerle, küresel neo-emperyalizmle, küresel kapitalizmle, küreselleşme ile ilgili boyutları olduğu gibi, doğrudan Müslümanlarla, Müslümanların bazı özelliklerini kaybetmeleriyle ilgili boyutları da var. Kur’an’a, İlahî kelama yeni-

den muhatap olma zorunluluğumuz var, Peygamberî hayat tarzını model almaya ihtiyacımız var.

Daha ahlaki bir siyaset, daha ahlaki bir toplum ve devlet için sayıyorum sadece siyasetçilere değil herkese görev düşüyor? Yani öncelikle satılan domatesin çürük tarafını altta saklamayarak başlanabilir, değil mi?

Biraz önce de söylediğim gibi ahlak bir toplum olayı ve olgusudur. Toplumsal hayatın genelinde ahlaki açıdan tutarsız, samimiyetsiz, ilkesiz isek, siyasette iyi ahlak beklemek veya siyasette iyi ahlakın iyi sonuçlar üretmesini beklemek boşunadır. Ölçü ve tartıda hile yapıyorsak, ön veya üst tarafa malın iyilerini, arkasına veya altına da çürüklerini yerleştirip insanlara takdim eder ve sonra da alttaki veya arkadaki çürükleri de katarak satarsak, siyasetin iyi icra edilmesi ne kadar mümkün olabilir? Toplumda, siyaseti de ahlaki açıdan denetleyecek ahlaki ilkelerin hâkim olması gerekir. Çeşitli sosyal grupların, emr bi'l-ma'ruf ve nehy ani'l-münkeri icra eden nefer, teşkilat veya gruplarının, sivil toplum örgütlerinin iyi ahlaki ilke ve esasları toplumun genelinde, bütün sosyal kurumlarda hâkim kılma çabası içine girmeleri şarttır. Bu yapılırsa, siyasette de ahlaki açıdan yozlaşma, çürüme, bozulma, kuralsızlık, ilkesizlik, yabancılaşma olmaz, olursa da mücadele imkânı doğar ve zararları azaltılabilir. Lakin tersi olursa, siyasetteki ahlaki ilkelere ters bir şekilde siyasetçilerde kötü ahlaki tutum ve davranışlar, kötü siyasetler, kötü politikalar yaygınlaşır.

Hocam, bize zaman ayırdığınız ve cevaplarınız için teşekkür ederim.

Asıl ben teşekkür ederim. İnşallah faydalı olur.